

Máme kvalitných učiteľov?

Jedným z kritérií, ktoré môžu vypovedať o úrovni našich učiteľov, je ich kvalifikovanosť.

V apríli 2005 vypracoval Ústav informácií a prognóz školstva správu, z ktorej vyplynulo, že kvalifikačné požiadavky nespĺňa na základných školách 14,3 percenta, na gymnáziách 9,5 percenta, na stredných odborných školách 17,5 percenta a na stredných odborných učilištiach a učilištiach 17,8 percenta učiteľov. Ešte lepšiu predstavu o kvalifikačnej úrovni našich učiteľov môžeme získať zo štatistiky odbornosti vyučovania: na 2. stupni základných škôl neodborne vyučovalo anglický jazyk až 47,6 percenta učiteľov, nemecký jazyk 30,2 percenta, prácu s počítačom 65 percent, fyziku 30,8 percenta, chémiu 18,2 percenta, prírodopis 26,4 percenta, zemepis 52,1 percenta, dejepis 49,4 percenta, etickú výchovu 40,1 percenta a občiansku výchovu 62,9 percenta učiteľov... Tieto čísla jasne ukazujú, že veľa učiteľov v našich školách nemá ani dostatočné formálne predpoklady na výkon svojej práce. Mohli by lekári, psychológovia, obhajcovia na súde, elektrikári, piloti vykonávať svoju profesiu bez príslušnej kvalifikácie? Alebo vzdelanie a výchova nie sú hodny toľkej pozornosti a ochrany ako zdravie, bezpečnosť a spravodlivosť? Základnou príčinou tohto stavu je nízky záujem o povolanie učiteľa zo strany absolventov pedagogických fakúlt – pre slabé finančné a morálne ocenenie, ale aj pre zložitú hodnotenie učiteľovho pôsobenia, ktorého efekt sa často prejaví až po dlhšom čase. Výsledky pôsobenia učiteľa sa totiž nedajú zmerať a vyhodnotiť rovnako jednoducho ako v prípade iných profesií, čo je pre posudzovanie kvality a efektivity učiteľa podstatnou nevýhodou. Preto ani nemáme k dispozícii relevantné pramene, ktoré by dokázali na otázku, čímáme dobrých učiteľov, uspokojivo odpovedať. Isté však je, že sa môžeme pokúsiť mať ich lepších. Kľúč k úspechu sa ukrýva v motiváciách, a to nielen vo finančných, ale aj morálnych. Súčasný nástroj morálneho oceňovania učiteľov (ocenenie sv. Gorazda, ktoré každý rok udeľuje minister školstva) je neefektívny, keďže o ocenených učiteľoch sa verejnosť ani nedozvie. Zoznam ocenených učiteľov sa dokonca nenachádza ani na internetovej stránke ministerstva školstva a ani médiá sa o ocenených učiteľov nezaujímajú. Hoci teda jestvuje istý nástroj na morálne oceňovanie učiteľov, ten sa začína a končí odovzdaním medaily alebo ďakovného listu. Morálne ocenenie má však význam len vtedy, ak je spoločnosťou rešpektované. Môže mať verejnosť v úcte dobrých učiteľov, ak o nich nevie a ak sa aj o nich náhodou dozvie, nie sú jej známe kritériá, na základe ktorých boli ocenení? Inou formou podpory učiteľov je finančná motivácia. Bez dostatočnej úrovne finančného ohodnotenia totiž nie je možné do škôl prilákať skutočne kvalitných ľudí, keďže tí sa dokážu uplatniť v profesiách s vyšším príjmom. Napokon ani jestvujúci učitelia nemajú motiváciu podávať kvalitný výkon, ak sa ich úsilie neprejaví na výplatnej páske. Túto situáciu sa usiluje ministerstvo školstva riešiť zvýšením tabuľkových platov učiteľov a zavedením systému ich kariérového rastu. Problémom však je, že globálne zvýšenie platov je neadresné a nevýhodou kariérového systému sú formálne kritériá (napríklad počet absolvovaných školení či vydaných učebníc a učebných textov).

V prípade morálneho aj finančného oceňovania sa obchádza najefektívnejšia cesta: kto môže lepšie posúdiť a oceniť prácu učiteľa, ak nie ostatní kolegovia, vedenie školy či žiaci a rodičia? Kľúčom k zvyšovaniu platov učiteľov by preto nemali byť formálne kritériá stanovené štátom, ale uplatňovanie vlastných kritérií kvality vypracovaných alebo akceptovaných vedením školy. Rovnakou cestou by sa malo

uberať aj morálne oceňovanie. Tomu však musí predchádzať kultivácia prostredia v podobe vzdelávania všetkých podstatných aktérov a oboznámenie sa s možnosťami vnútorného hodnotenia kvality školy a učiteľov.

Autor je spolupracovník inštitútu INEKO

.michal Rehúš